

OLVASÓINKNAK.

A «Tanulók Lapja» mai számunkkal pályafutásának kilencedik évét kezdi meg. Évről-évre öröndetesen emelkedett úgy tartalomban, mint híveinek a számában. Nem hirdetések hangzatos szavai tették általánosan ismertté a magyar diákvilágban, hanem megkedveltette a lap maga-magát.

Nyugodt lélekkel elmondhatjuk, hogy a gyöngy palánta, melyet kilencz évvel ezelőtt ültettek el, erős gyökereket eresztett, megizmosodott, fejlődik s azzal biztat, hogy idővel terebélyes fává lesz. Az emberi és szeretettel gondolt majd reá, s megőrzi emlékében azoknak a hasznos és kellemes óráknak az emlékét, melyeket a «Tanulók Lapja»-nak köszönhet.

A nyolczadik évfolyam gazdag és változatos tartalma meggyőzte a «Tanulók Lapja»-nak olvasóit arról, hogy a lap új szerkesztője nemes ambícióval igyekezett megfelelni hivatásának; egyúttal biztosítékot nyújt ez arra nézve, hogy ezentúl még fokozottabb buzgósággal szolgálja azt a nemes célt, melyet a «Tanulók Lapja» maga elé kitűzött.

Az új évfolyamban kezdődik *Gaal Mózesnek*, a lap szerkesztőjének, új ifjúsági regénye, melyet a «Tanulók Lapja» számára írt:

Hűséges mind a sírig.

Mikes Kelemen a hőse ennek a regénynek, az a hűséges Mikes Kelemen, kinek «Törökországi levelei» oly kedvelt olvasmánya öregnek és ifjúnak egyaránt. A szerző magával Mikessel mondhatja el a történetét azon a zamatos, jó magyar nyelven, mely az olvasónak olyan igazi lelki gyönyörűséget szerez.

Ezzel egy időben kerül közlésre *Verne Gyulának*, a hírneves francia regényírónak, legújabb, rendkívül érdekes regénye, mely fájdalom, talán az utolsó alkotása a páratlan termékenységű írónak, kiről nem régiben megírtuk, hogy szemévilágát elvesztette.

A regénynek a címe:

Város a levegőben.

Zigány Árpád fordította a «Tanulók Lapja» számára.

Folytatni fogjuk *Szivós Bélának* a *Természet csodái* című leírásait, melyek eddig is oly sok olvasónknak szereztek örömet és bővítették ismereteit.

Ezekon kívül az eredeti és fordított közleményeknek egész halmaza vár közlésre. Lesz ismeretterjesztő cikkek az irodalomtörténet, az esztétika, természetrajz és természetrajz, földrajz, népszerű csillagászat köréből, melyeket számottevő szakemberek írtak.

A «Tanulók Lapja» a fontosabb napi és időszerű

eseményekről, jeles férfiakkól, úgy a hazaiakról, mint a külföldiekről meg fog emlékezni egy-egy cikk keretében.

A «Zene-rovat» szintén pontosan meg fog havonkint jelenni, s a zene iránt érdeklődők útmutatója és oktatója lesz; valamint a «Sakk-rovat» mulattatója a sakkjáték iránt érdeklődőknek.

Az «Iskola világából» című rovatban az ifjúságot érdeklő hírekről, önképzőkori gyűlésekről, iskolai ünnepélyekről számol be a lap keretéhez mért terjedelemben.

A fejtörő kérdések, képtalányok és sakk-feladványok megfejtői között minden héten értékes könyvjutalmakat sorsol ki a szerkesztőség.

A magyar diákság érdeklődését tehát már eleve felhívjuk a «Tanulók Lapja»-nak kilencedik évfolyamára. Bizton hisszük, hogy felhívásunk nem lesz a pusztában kiáltó szó; bizton hisszük, hogy a lap mostani hívei újabb olvasótársakat toboroznak.

A ki tíz egész éves előfizetést gyűjt, annak egy évig ingyen küldjük a «Tanulók Lapja»-t, a ki ötöt gyűjt, annak szives buzgóságáért értékes könyvjutalmat adunk.

A lap mai számához gyűjtőleveket mellékelünk.

A «Tanulók Lapja»-nak előfizetési ára:

Egész évre 9 kor. 60 fill.
Fél évre 4 " 80 "
Negyed évre 2 " 40 "

Az előfizetés legegyszerűbben postautalványon történik, melyet a «Tanulók Lapja» kiadóhivatalának (Franklin-Társulat, Budapest, IV. ker., Egyetem-tetca 4.) kell beküldeni.

A «Tanulók Lapja» kiadóhivatala.

A gimnáziumi és reáliskolai ifjúságnak házi olvasmányul különösen ajánlható:

ARANY JÁNOS „TOLDI“-JA.

TANULMÁNY

írta SZÉKELY ALADÁR.

Ára 1 K 60 fill.

Mindazoknak kik «Toldi»-val és Arany János költészetével szeretettel foglalkoznak — és melyik deák ne foglalkozna velük? — melegen ajánlható házi olvasmányul Székely Aladárnak ez a tanulmánya. Nagy haszonnal járó olvasmány, melynek élvezete után csak annál jobban értjük és érezzük át «Toldi» szépségeit, Arany János költészetét.

Kapható a «Franklin-Társulat»-nál Budapesten és minden könyvkereskedésben.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre --- 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... --- 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre... --- 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	<i>Kéziratokat nem adunk vissza.</i>
<i>Megjelenik minden csásarnap.</i>		

OKTÓBER 6.

Az évek könyörtelen sietséggel rohannak el felettünk. A sirokon minden tavasszal üdőbb a fű, ámde a sirok hantjai mind beljebb süppednek, mi pedig, élők, járván a temetőben, az időbarnította köveken alig tudjuk kibetűzni, hogy miféle név van rajta. Az évszámot kitapogatjuk, s eltűnődünk a múltakon.

Van nekünk, magyaroknak, egy közös nagy sirunk, melyhez október 6-dikán szoktunk elzarándokolni. Nem a temetőben keressük ezt a sirt, hanem a szíveinkben. Ott van, ott kell lennie minden szívben ennek a nagy sirnak: a *vértanúk sírjának*. «A nagy emberek temetője az egész világ» — a nemzeti hősök temetője a nemzet szíve.

No hát beszéljen a szívünk e napon. Beszéljen igaz érzéssel, minden cikornya, minden pompázás nélkül.

A nagy idők emléke ébredjen fel újra, s ha a mai békés viszonyok között úgy látnunk, úgy éreznünk, úgy lelkesülnünk nem is lehet: ringassuk álomba magunkat. Olyan esodaszép lesz az álom, hogy megittasul tőle a lelkünk, pedig a mit látunk, az fájdalmas, de a mit éreznünk, az dicső és magasztos.

Kezdődött, mint valami fenséges éposz. Harczok riadalmával, hősök esodáival, győzelemittas seregek hozsannájával — s végződött úgy, mint valami megrázó tragédia. Lesújtó, vigasztalan, siri esondéssal. De az *Eszme* fenvilágolt, s befelé tovább hatott, tovább munkált. A szabadság és igazság vértanúi készülődnek a halálra, sűrű köd borítja az eget, a szív megremeg, s aggódva kérdezzük: mi lesz holnap, mi lesz azután? ... Temetés lesz, magyarok, mely évről-

évre meg fog újulni; könyhullatás lesz, mely ki nem apad soha a magyar nemzet szeméből; *föltámadás* lesz, melyről akkor nem mert, nem tudott álmodni a nemzet.

Ó szent sirja a mi édes nemzetünknek, hadd zarándokoljak el hozzád a nemzet ifjúságával. Ne légyen útunk: kalvária útja, ne lássunk kétségbeesett arczokat! Ime megdicsőült alakok néznek le reánk: a sir üres, a vértanúkat halottaikból föltámasztotta a nemzet-kegyelet. Csodá-

AZ ARADI VÉRTANUK SZOBRA.

latos égi fényesség sugározza körül alakjaikat. A harc isteneivé váltak újra, ifjú tűz a szemükben, törhetetlen hit a szívökben. És mintha megszólalának:

— Mi nem haltunk meg, késő maradék, mert a gyarló földi hatalom *Eszmé*t nem ölhet meg. A *Szabadságnak* lehet halottja, de a *Szabadság* maga olyan, mint az Isten lehelle, él és munkál örökké. A századok egymásra halmozódnak, óriási hegygé válnak, s e hegy ormán lebeg a Szabadság égi alakja. Örökdi az emberiség felett; szánakozik azokon, a kik nem ismerik, védő szárnyaival fedezi azokat, a kik benne és vele élnek, érette küzdenek, miatta hálnak meg. Te pedig magyar ifjúság töröld le könyveid! Meríts abból az örökké buzgó kútforrásból, mely a hazá, a nemzet és a szabadság szeretetének a forrása. Csodaforrás ez, minél többet merítenek belőle tiszta szívvel és nemes lelkesedéssel, annál gazdagabbá lesz. Az élők szívének éltetője, s a szabadságért meghaltak elporladó szíve magának e forrásnak a táplálója.

Ámde üres jelszóvá ne váljék soha a nagy *Eszme*, mert ha azzá válik, büvös hatalmát elveszti, mint a mondabeli Isten kardja. Tompa, kongó, bántó szóvá törpül, melytől az igaz szív elfordul.

Szeresd hazádat, magyar ifjú, de ez a szeretet legyen éltető, munkálkodó, komoly, szent szeretet, mely nem vész bele az utcai lármába, hanem megmarad a szív legnemesebb érzésének és kifelé munkásságban nyilatkozik. G. M.

AZ ISKOLÁÉRT.

Jelenet.

Szín: az iskola folyosója.

Személyek: { JENŐ felsőbb osztályú tanulók.
JANCSI

Diákok kara.

JENŐ.

Haj, haj! megint e szűk falak között!
Mit érezek? Belém mi költözött?
Szívem nyomasztó érzés hatja át,
Mikéntha e falak szoritának.
S ez évről-évre mindig így megyen,
Nekem belé szavam ne is legyen?!
Az emberrel így bánnak zsarnokul
Könyvből pedig szabadságot tanul!

(JANCSI elé tárt karokkal.)

Ni, Jancsi pajtás! szervusz Jancsikám!
— Be rég nem volt veled egy kis vitám! —
Te már is várva-vártad úgy-e künt,

A míg a portás rajtad könyörült
S az osztály bölese, Jancsikám, örülsz,
Hogy nagy falak közt szűk padokba ülsz.

JANCSI.

Szervusz, Jenő! Hogy vagy, nem kérdezem én,
Olvasható az a te képeden,
A kedves otthon, édes jó mamád
Arezdra rakta rózsa bimbáját;
De míg külsődet rózásán lelétem,
A lelked mérthogy oly örömtelen?

JENŐ.

E hangulat — csudálkozol talán? —
Csak itt ez épületben szálla rám.
Mérthogy ott hagyám a kék eget,
A zöld mezőt, a legszebb életet;
A lélek ott künn sasszárnyára kel,
Az ember itt kinos békóra lel.

Tanulók I. kara.

Valóban jól beszél,
Lelkünk ott szárnyra kél.
E szűk falak pedig
Sasszárnyukat szegik.

JANCSI.

Te úgy beszélsz, az ember mintha
Nem volna más, csak állatminta;
A természet s mező, mely zöldelő,
A föld fiának egy nagy legelő;
És társul méltán maga is beáll
A birka mellé, mely legelve jár.

(Megütközés az I. karban.)

Mert *künn* ha lelked sasszárnyára kel,
Valld meg, e lelket *innen* vitted el!

Tanulók II. kara.

A lelket hol vedéd?
S a birka, mely legel...
Erős, velős beszéd!
Felelni erre *kell*!

JENŐ.

Te jól tudod, a lelkeket mi bántja,
A kényszer az, az iskola korlátja.
Tegnap még mint madár szabad valék,
Enyém volt a mező, a föld, az ég;
Diák naponta iskolába tart,
Parancsolója lesz e kis harang;
Csengő szavával osztja fel napunk,
Jövünk-megyünk és nincs akaratum.
Jövünk-megyünk, e kis harang ha cseng
Csak úgy miként a nagy planéta-rend.
Hát még a lecce!

JANCSI.

Várj, Jenő barátom,

Oknak tán ok, *okosnak* nem találok,
Mit élvez egy, a másnak kényszer az,
Melegbe' sem fürdik cigánykamasz.
A mákos béles jó, s mi jó a méz,
S van ám, de sok, ki egyikre se néz!
Szakasztott így vagyon az iskola;
Sok száz diák örömmel mén oda.

Tanulók I. kara.

Ha megszólal a kis harang,
Parancs diáknak ez a hang.
Majd iskolába int szava
Majd azt mondja: eredj haza!

Tanulók II. kara.

Holt némaságban e falak
Varázs-szavára zajlanak;
S mint kaptárba a méheraj,
Vonul be élet és a zaj.

I. kar.

Nem jó üresen e sereg,
Vállat nyomják a tanszerek;
Rajztábla, könyvek nagy soka,
Diák bajának mind oka!

II. kar.

Legjobban nyomja, úgy hiszem,
A lecce, melyet nem viszen.
Ki mit könyvből fejébe szed,
Azzal terhét könnyíti meg.

I. kar.

Ha megszólal a kis harang,
Parancs diáknak ez a hang.
Szavára minden óra más;
Öröm csak egy: a kiharangozás.

JENŐ.

Már szó, mi szó: nekem az iskola
Inyemre nincs! nem is leszen soha!

JANCSI.

Megütközél, hogy említém a birkát...
De hagyjuk ezt! felelj meg arra inkább:
Akarsz-e tudni és a tudomány
Mit ér neked; avagy semmit talán?

JENŐ.

Az iskolától vissza mi riaszt,
Beszédemből már kivehetted azt.

(A könyvjegyzéket mutatja.)

No, nézd! mind felsorolja itt e lap,
A mit ez évben ránk zúdítanak.
És nézd, amott a rendes órarend, (mutatja)
Tudod, barátom, hogy ez mit jelent?
Kiszabva, kötve: minden óra más,
A készülési kötelme, tanulás,
Mondom, keservesebb számomra nincs,
Az iskola legsúlyosabb bilines.

(Élvezés az I. karban.)

JANCSI.

Jenőm, te önmagadat áltatod,
Midőn az iskolát kárhoztatod.
Úgy tész, miként a kis gyerek szokott,
Az asztalt ütve, melyben megbotolt,
Pedig világos, mit se vét az asztal.
Szégyen bizony, hogy téged ez vigasztal.

JENŐ.

A példaszóban nagy a készleted
S raktáradat ugyan üritgeted.

JANCSI.

Nyugodt lehetsz a példatár felül,
Veled szemben hamar ki nem merül.

JENŐ (türelmetlenül)

Dologra térjünk! Kell az iskola
S a ránk szabott tárgyagnak nagy sora?

JANCSI.

Felzisszenésed vallja, hogy talált...
Tehát te eltörled az iskolát?
S helyébe? hogyha kérdenem szabad.

JENŐ.

Helyébe? kell-e más? tanulj magad!
Árnyas ligetben legyen iskolád,
Az ég azúr boltjával néz le rád!
Zöld pázsit lesz a pad, táblád leszen fővény,
Tantárgy körülted minden kő s növény.
Az ó-görögnek iskolája ez,
Sok gúnyos példaszódra példa lesz!
S zenével torna váltja fel a *tant*;
Óh szép világ! ki zengne róla dalt
Méltót, dicsőt szívemnek vágyaként?
Dicső görög, mi kár világodért!

I. kar.

Éljen! Dicső görög világ!
Múltadba boldog, a ki lát!
Homér s a bölesek éljenek,
Mit alkotának mind remek!
Nem iskolában lettek ők nagyok,
Dicső nevük mégis fényvel ragyog.

JANCSI.

Az ó-görög világnak isteni
Leszállanak nektek segíteni;
De szép s magasztos ó-görög világod
Elém most példakép hiába tárod;
E víz nem hajtja malmod kerekét,
A kort, a klimát — látom — feledéd.
Ha két ezreddel visszazökkenünk,
Igaz, magolni vaj' mi lesz nekünk.
Jól számítás, a vaskos könyveket
Nagyrészt e két ezredév tölti meg.

JENŐ.

Ha véleményed annyira szilárd,
Csak rajta, mentsd meg hát az iskolát!

JANCSI.

Veszélybe' volna tán az iskola?
Örülnöd ennek még ugyan kora!
Az iskolának nem vagy oszlopa,
S ha itt hagyod, biz össze nem rogy a!
De nem mehetsz...

JENŐ.

Elég baj az nekem,
Mi szép lehetne otthon életem!
Magam tanulnék s azt, mit akarok . . .

JANCSI.

Igaz, nem nyomnának zsarnok karok;
Bilincs nem volna, megszűnnék a harez . . .
Nem új dolog, tanulni nem akarsz.

JENŐ.

Akarnám azt, miben kedvem telik.

JANCSI.

A sutba vetnéd drága könyveid.

JENŐ.

Nem én, kedvem szerint tanultva honn,
Tudod, mihez szívemnek vágya von.

JANCSI.

No persze! a gyakorlat útján járnál,
Ez többet ér minden teoriánál.
Beszáguldod a nagy természetet,
Majd lágy ölén tested pihenteted.

JENŐ.

S ez többet érne, mint a görnyedés
A szűk padokban! nem következős,
Az elmélet hogy végleg elmarad . . .

JANCSI.

Csak nem hiszed, hogy ez valósúlhat,
Bajodnak *orvosa* az iskola,
Némely diáknak ez lesz ostora.
Bilincsenk érzed és panaszkodol,
Holott az iskola a gőzmotor,
A mely legyőzi benned azt a bajt,
Megindít, ösztökél, előre hajt.
Ez nem könyvekből szerzett ismeret;
E bajt magad legjobban ismered.

JENŐ.

Hisz ismerem, de el nem ismerem,
Hogy a tudás csupán ekként terem.

I. kar.

Bizony kerülném én a bajt,
A kényszer az igába hajt.

II. kar.

Mi nagy teherről szól panasz?
Előtte ismeretlen az.

JANCSI.

Nem érzi az, serényen ki halad;
Üzteni nem akarsz, szaladj magad!
A nézetek, látod, különbözők:
Itt nincs teher, emitt a görnyedők.

JENŐ.

A kényszer az, mi ellen szóla szánk,
S a gúny özönnel hull s a példa ránk.
Amért az iskola nem kell nekünk,
Mindeddig választ erre nem nyerünk.

JANCSI.

Belépve szent hajlékunk ajtaján,
— Elmondom úgy, miképen olvasám —
Velünk viszályban álló két elem,
A test és léleké van itt jelen.
A test az állat bőven jó velünk,
Vezérünk lesz, akármit művelünk.
S az állat, mely imígy fölénk kerül,
Az önzést bírja hű segédeül.
Az állat malmán az önzés a víz,
Kényelmet, élvezet feléje visz.
Parancsa ez: hizzál, élvezz, henyélj!
Tiéd e test, nincs más, magadnak élj!
Imígy legyezgeti az állatot;
Sokaknak ez a kedves állapot.

A lélek fegyvertársa *iskolánk*,

Lenyüggött társa mellett fegyvert ránt,
S az állat ellen bátran harezra kél,
A lélekért csapást-csapásra mér.
Örökkön harcban áll e két elem,
De *itt* a szellemé a győzelem.
Ez ad lelkünknek szárnyakat,
Ez minket égiekhez elragad;
Csodás, dicső világba száll veled;
Mi szent, mi nagy, mindazt megértheted.
S dicsők példája hogyha felemelt;
Vágyó lelkedre hat mi nagy, mi szent;
Lelked nagy lelkeknek lett rokona:
Ilyen lelket terem az *iskola*!

II. kar.

Dicsőknek lelke ihletett,
Mi éltetjük a szellemet.
Vivát, vivát! ez jól beszél
Vivát! az ideál a cél!

JANCSI.

Helyeslítek szavam? ti bennetek
Harezát a győztes lélek nyerte meg,
Az iskolát ki kárhóztatni kész,
Abban fölül még nem került az ész.

I. kar.

Minket legyőze szép szavad;
Melléd vonul e kis csapat.
A test, az állat — restelem —
Uralkodék a lelkemen.
A szellem harezolt ellenünk,
Legyőzeténk; s mi éltetünk.

I. II. Kar. (Éljenzés.)

JENŐ.

— Ej, ej! minő hamar lemondotok,
A zászlót védni vannak még okok.
Szabadságért e harezra keltem én,
A zászlaját megóvni van remény.

JENŐ.

Erősek érveid; más nem marad.

JANCSI.

Győzött az iskola? megadod magad?
Az iskola bizony jótétemény,
A tudomány nő benne és erény;
Feltárja a tudásnak titkait,
Istent, hazát, szeretni megtanít.
Munkára termett emberek leszünk
Művelve egyaránt szívünk, eszünk.
Add hát kezéd, hadd hangozzék imánk
S ti mind, a kiknek áldás iskolánk
Kérjétek Istent, az Egek Urát:
Ó áldja, tartsa meg az iskolát!

Mind. (Éljenzés.)

Karok éneke.

Szent oltáron lángol a tűz,
Gyűljetek köréje!
Lelketekre hadd derüljön
Ragyogó nap fénye.
Szívetekben lobbantsa fel
Hit, szeretet lángját;
Magyar ifjak, szeressétek,
Erte élni-halni készek:
Magyarok hazáját,
Magyarok királyát!

Perényi Adolf.

HŰSÉGES MIND A SÍRIG.

Mikes Kelemen naplója.

2

Történeti elbeszélés. Irta Gaal Mózes.

Nyáronként pedig a brassói havasok nagy fejr
kalapjukkal meredeztek fel az ég felé, a hegy ol-
dalában legelészték a kecskék s a nagy kucsmás
pakulárok furulyáztak — s én azon gondolkoz-
tam, hogy Fogarason túl is, jóval túl laknak még
emberek s azok épen olyan keveset tudnak
rólunk, mint mi róluk. Ha nekem szárnyam
volna, egyebet sem tennék, mint reggeltől estig
repülnék, hogy lássam az egész világot; de min-
den este, ha a vacsora-csillag feltűnnék, haza
jönnék Zágonba, mert Zágon a legszebb a vi-
lágban.

Egyszer aztán gonosz nyavalyába estem. Édes
anyám egy csomó színes kavicsot tett egy ezüst
serlegbe s azt mondta, hogy játszodjam. Még
most is hallom, a mint sorjában koppantak és én
számítottam egytől tizenháromig. Az édes anyám
hallotta a másik szobából, hol a kulcsárnéval a
sajtot mérte, beszaladt s egy színes kavicsot nagy
ijedten kikapott a serlegből.

A tizenháromas számtól ijedt meg olyan rémsé-
gesen. Pedig a tizenháromas szám épen olyan
ártatlan, mint a pakulárok furulyája.

Tehát az iskola és kényszere

Csupán a kényelem ellenszere?
Az állat ellen küzd a lélekért;
S ki mindezekből téged meg nem ért,
Az iskolát még kárhóztatni kész:
Abban fölül még nem került az ész?

Erős a szó! és még sem áll talán;
Hisz kényszer nélkül is tanultak ám!
Ezernyi ember lelke nem szorúl
Se gözre, sem az iskolára támaszúl.
A kik maguk tanultak, a nagyok,
Prófétáid, kiknek neve ragyog
S a messze korból lelkesítve int:
Az iskolába' lett-e nagygyá mind?

JANCSI.

E visszavágás jó, de nem fogott;
A példakészlet még ki nem fogyott.
Megengeded? . . .

Magas tetőre föl

Ezer s ezer hegymászó törve tör.
Bolyongva erdőn s úttalan úton
A czélt nem látva sok kidül, tudom.
Ki vérbefagyva vész el nyomtalan,
És czélt nem érve tér meg számtalan.
Szerencse visz s kitartás egy-kettőt,
Erőtlen érik el a hegytetőt.

És most itélj! Kigyózza fut kis út,
A czél kitűzve, fel vajjon ki jut?
Kevés híján a hegytetőn lesz mind.
S ha jó e példa, mit tanít megint:
A tudomány a hegy, az iskola az út;
Megérti mind, ki gondolkodni tud.

JENŐ.

Jelölt úton kiki bizton halad,
Igaz, . . .

JANCSI.

. . . De hogy tanulhatnál magad?
A tudomány ma óriás labirint,
Mutatják ezt sok vaskos könyveink;
Ha már most benne útra kelsz magad,
Tévelygve jársz, keresve útadat;
S ha észrevetted a nagy tévedést,
Kedved elvész és szépen visszatérsz.
Idő, fáradság kárba így megyen,
Máztál sokat és még se vagy hegyen.

Az iskola a vezető fonál,
Ki jól megfogja és halad nyomán,
Az boldogulva biztos révbe jut
Egyéb irányban czéltalan az út.

Királyi sarj ma iskolába jár;
Sehol nem lelheti, mit ott talál.

A jó tanító biztosan vezet,
A társak kapesa lesz a szeretet.
Testünk ügyes játékokban hevül,
Izomzatunk a tornában feszül;
Neked bilincs a rendszer és a rend?
Add meg magad, és minden jól menend.

Engem a tavasz ismét ott talált a dombon, az erdőben s a tél a falusi iskolában, a hol sokat lármáztunk és nagyon keveset tanultunk, de annál többet verekedtünk. Engem nem mert senki a földhöz vágni, mert úrfi voltam. A tanító az első padba ültetett s mindig simogatta a fejemet:

— No Kelemen úrfi! Úgy-e hogy egy nyúlláb meg két nyúlláb, az három nyúlláb . . . Úgy-e három, Kelemen úrfi?

Ez a három nyúlláb volt minden tudományom, pedig a zágoni nyúllaknak még az én gyermekkoromban is négy lábuk volt. Ma is annyi van.

II.

Egy lakodalom, melyen mindenki örvend, csak én nem.

Gazda nélkül nehéz volt az élet Zágonban. Torma Éva asszony, az én édes anyám-asszony sokat búcsálódott, de én azt gyermekésszel nem tudtam megérteni. Engem elvittek Zabolára Mikes Mihály urambátyám udvarába, hol az istálló tele volt tüzes csikóval;

Ferencznek, a Mikes úrfinak, a ki nekem közeli atyámfia vala mindent megengedtek a kocsisok és peczerek. Nyaggatta a vizsla és kopó-kölykeket, felült a szürke hátára, leszedte az éretlen körtét, s a jobbágyfiúkat rúgdosta a lábával, azok pedig aszalt szilvát kaptak tőle, s eltűrték, hogy Ferencz úrfi rugdossa. Innem is, innom is adtak nekem a bátyám uraméknál, de azért sok atyafiságos szeretet nem jutott ki nekem, mert Ferencz rosszindulatú volt. Való, hogy én sem voltam ártatlan

«VAN EGY SZOMORÚ KÓVÁR FOGARASBAN.»

bárány, de azt nem nézhettem, hogy uraskodjék az udvarbéli apró népségen.

Egyszer eltörte az anyja legszebbik porcellánkancsóját, a kire az anyja mindig fölöttébb büszke volt, s a vendégeinek mutogatta.

A dolog úgy történt, hogy az almárium tetején állott a kancsó, a mellett volt egy rozsdás török pisztoly, a kit Mikes Benedek uram vett volt el valamelyik török úrtól a csatában. Evvel akart Ferencz úrfi, az én vérbeli atyámfia játszani. No hát megbillentí a kancsót, a kancsó leesik a négyszegű koczka-kövekre, s úgy összetörik, hogy abból épít még a brassói feleser minden praktikája sem tudott volna csinálni.

Ferencz megijed, odajön hozzám, s azt mondja:

— Te Kelemen, aztán úgy tud meg, hogy ezt a kancsót nem én törtem el, hanem — hanem —

Hazudni akart, de hát a hazugság sem könnyű dolog, hamarost nem is jutott eszébe,

hanem hogy a nagy fekete macska éppen akkor sompolygott be a konyhából, ő is feltalálja magát, s azt mondja:

— A fekete macska felmászott az almárium tetejére, ledöntötte a kancsót, úgy tört el . . . Ezt mondod, Kelemen.

Alighogy elvégezte, belép az anyja, erős szigorú és kordás asszony:

— Ihol ni, ki töré el ezt a drága porcellánkancsót? — kérdi nagy-eres képpel.

— A fekete macska ugrék fel, az töré el — mondja Ferencz képeváltozottan, de bizony meglátszott az ábrázolatán, hogy nem mond igazat.

— Hé, Kelemen, a fekete macska töré-e el, te mondd meg nekem az igazságot!

Én osztán megmondottam, hogy bizony nem a fekete macska volt, hanem Ferencz volt.

Ez az én igaz-mondásom még most is fáj nekem s ha tudtam volna, minémű szomorú következményei lesznek, meg nem mondom, pedig Isten előtt nagy vétek a hazugság. Bizony sok keserves órát szerzett nekem életemben az igazmondás, ha a fejemet nem is törték be miatta, de sok szív elfordula tőlem e hamissággal teljes életben.

Ferenczet az apja a kutya-korbáccsal erősen megverte. Eleget rimázkodtam érette, nem használt az.

Régen történt, nagyon régen, de sem Ferencz, sem én nem felejtettük el, csak a fekete macska felejtette el, a ki igazán ártatlan volt a dologban. Való igaz, ha csak rajta mult volna, talán ő is éppen úgy eltörte volna.

De nem jó a fekete macskáról beszélni, mert szomorúságot jelent az!

Eszembe jut a fekete lakodalom, a kit Zágonban tartottak piros pünkösdi napján, mikor én a kilencedik vagy tizedik évemben jártam. Feladták reám az ünnepi zsinoros dolmányt, felhúztam a karmazsin-csizmákat, bokrétát tettek a kucsmába s azt mondták, hogy nagyon jó kedvem legyen, mert Zágonban lakodalom van; az én édes anyám megy férjhez kövesdi Boer Ferencz uramhoz, a ki úrrenden levő jámbor és becsületes ember.

Lovas legények állottak az udvarház előtt, csupa farkas és rókatorkos mentékben és a csizmájuk szárába csontnyelű pisztoly volt, a lovak füle mellett bokréta, s a lovak jókedvűen táncoltak. Az udvarbíró a magtár előtt felállította vala a mozsárgyukat, nem is egyet, hanem hármat, a béres-gyermekek ott kuczorogtak a disznópajta mellett, s várták, hogy milyen nagyokat fognak a mozsárgyúk puffogni. A nagyobb fiúk felmászottak a törökbúza kas zsindeles tetejére, s onnan nézték, a mint jöttek Uzonból, Zaboláról, Lisznyórol, Hidvégről Sepsiszentgyörgyről az úri vendégek.

A konyha előtt egész sokadalom volt. Tíz asszony is sürgölődött ott, mellesztették a libákat, pulykákat, forrázták a malaczkokat, deberekben hozták ki a kamarából a zsirt. Sok a vendég, sok étel kell. A bort füles agyag kancsókban előkészítették, de azok a kancsók nagyok voltak,

s a jégverem ajtaja nyitva állott. A hűvös ital kell az uraknak.

Boer Ferencz uram reá veregetett a vállamra, s azt mondta, hogy szeressem őt, mert ő nekem jóakaró apám lesz és nem fogja velem éreztetni az árvaságot.

Nekem pedig, a milyen oktalan gyermek akkor voltam, megeredett szememből a könny és letörlültem a dolmányom ujjával.

Miért is sirtam?

Való igaz, hogy nekem senki bántódásomra nem volt, szomorúságot sem okozott, mert mindenki kedvetem kereste. Boer Ferencz uram egy apró természetű, nagy sörényű szürke lovaeskát ajándékozott, a melyik olyan jámbor volt, mint valami kezes bárány. Arra engem mindjárt reá ültettek — s lett volna okom, hogy vigadjak a zágoni lakodalomban.

Hanem a gyermek, gyermek; ki a kicsodás természetű. Én soha sem nagyon örvideni, sem nagyon búsulni nem tudtam. Azt tartom, hogy vajból van a szívem, olvadoz . . . olvadoz — aztán csodálatos módon újra megkeményedik.

Mit kerestem én a kert szögletében a komló között, mikor az udvaron a mozsarak durrogtak, mikor a leveles színben a cigányok muzsikáltak, s a középső szálában mindenki táncolt? Miért feküdtem le a fűbe és miért jutott eszembe: hogy van egy szomorú kóvár Fogarasban, annak a szomorú kóvárnak van egy szűk kamarája, s ebben a szűk kamarában ül talpig vasban egy szomorú ember, a ki sohasem fogja meglátni az ő kicsi fiát, az ő régi nemesi hajlékát? . . .

Miért, miért nem, de jól tudom, hogy ez jutott az eszembe és hév könnyeket hullattam, míg a mozsarak durrogtak, míg a cigányok szárazfája sirt és kaczagott . . .

Ó Zágon, Zágon gyermekkorom édes szép tanyája, be fáj eretted öreg mellemben a szív még most is! Ha még egyszer lehajthatnám a fejemet a mi kertünk selyemfűvére, ha még egyszer hallgathatnám a fán ülő rigó füttyét, ha még egyszer hallhatnám a békák kuruttyolását a tóban, s a kakas kukorékolását a kisebbik udvarban: akkor hadd szállna szememre az örök álom és temetnének azok közé, a kik velem egy vér, egy test voltak. — Zágon, Zágon, gyermekkorom édes szép tanyája, az az oktalan síró gyermek ott a te kertben a komlók között nem tudta még, hogy e földi életben még a könny is édes, ha otthon hullatjuk, s nem a messze idegenben . . .

(Folytatása következik.)

AZ EMBER.

Bölsche után.

A nyüvek fölé rendszerben csak korlátolt számmal emelkedik egynéhány állatfaj. Összesen négy törzs. Ilyen törzset képeznek pl. a csillagférgék és rokonai, egyet a csigák, kagylók és tintahalak, egyet a rákok, pókok és rovarok. Vajjon melyikhez tartozol? Ezek a törzsek annyira elütök egymástól, hogy természetszerűleg csak egyhez tartozhatsz. De melyikhez?

Ha az ember tanácstalanul áll és olyan ostobának érzi magát, gyakran megtörténik, hogy ujjával homlokához nyúl, mintegy itt keresve világosságot a sötétségben.

Nos, mi az, miről ujjad visszapattan? Az a kemény fal, mely fehér bőröd és agyad közt áll? Szilárd hüvely borítja gyöngye agyadat — a koponya csontfal.

Hogyan lehetséges, hogy puha tested ezt a nehéz csontterhet el tudja bírni? Miért nem roskadsz össze alatta?

Mert ez a koponya csak koronája egy egész csontalkotmánynak, melyben minden rész egymást hordja és támasztja, mint egy csodálatosan szép oszlopcsarnokban. Ime, hátad közepén, a lapoczkáktól lejjebb láthatod a bőr alatt, de csak körvonalozva, mint valami finom ornamentikát — ennek a csarnoknak főoszlopát: a gerinczet.

A puha agy ebben az irányban küldi, mint valami gyökereket, lefelé a gerinczagyat és míg a koponya az agyat, addig a gerinczesontozat, mint valami oda csúsztatott deszka, védi, támasztja és borítja ezt az ideganyagot.

A talány e szerint meg van fejtve, hogy miért emelkedel föléje a nyüveknek. Ezeken túl találsz már az állat-törzseknél is kísérletet arra, hogy a puha testet védjék, támaszszák, különféle keményedések és csontképződések által.

A csigának háza van, a kagylónak kettős fedele, a tengeri sünn úgy ül tuskés házában, mint a gesztenye burkában, a ráknak pompás páncélos ruhája van, mely testének legrejtettebb részeit is köríti. Mindezeknek azonban legkisebb hasonlatossága sincs veled. Elváltasz tőlük büszke, egyenes hátad, ez az öröme a művészeknek már a régi görög idők óta kezdve.

A nyü felett áll egy, bár a nyühöz hasonló, sokkal tökéletesebb nemzedék: az úgynevezett köpenyeges állatok — *ascidák*. Tengeri állatok, a laikus előtt ismeretlenek. Nápolyban kedves eled. Felnőtt korában ez az ascida fakérgszerü

burokban él, egy sárga tojáshoz hasonlóan. Fiatal korában ez a faburok nincs meg rajta, vígan úszkál, mint valami üvegszerű nyüvecske ide s tova a hullámok között. Ennek testében tisztán láthatod már az agy meghosszabbodását, mint hátgerinczvelő, lejjebb megalapozott. És e kettő között szintén valami porcféle megkeményedést — akár nálad az a bizonyos deszka — a gerinczesont.

Ugyanazon parton, pl. Messinánál, él csendesen a homokban, a buczkák közt elrejtve egy állat, mely még közelebb áll hozzád: az amphioxus. Teljes életében úgy van alkotva, mint a fiatal ascida: hátgerinczvelője és bele között ott van a porcos pálczika. De az az úgynevezett «deszka», mely téged a te istenekhez hasonló egyenes járásodnál föntart, az nála még csak vékony kártyalap — de meg van nála is, ez elvitáztatlan.

És ez az állat már hal — a lehető legalsóbb fokozaton álló, de már hal és ezzel kezdődnek a gerinczesek, a negyedik ága azon állatvilágnak, mely a nyüvek fölé emelkedik. A rostáló gép forog tovább, már tisztán megjelöli útadat.

Hátgerinczesontod miben végződik fölfelé? Egy kerek golyóban: a koponyád. Az amphioxus hátgerincze mindkét végén egyszerűen csak kihelyezett, nyoma sincs a koponyának. Az első gerinczes, melynek koponyája is van: az orsóhal. A ma élő állatfajok közül az első gerinczes, melynek agyveleje van és ennek az agynak a védelmére képződött a hátgerincz innenső végén egy félig bőrös, félig porcos duzzadás: egy kezdetleges koponya. Az orsóhallal kezdődik öntudatos bölcseségednek szerve: fejed, a koponyával és aggyal.

Te azonban hangosan beszélsz; alsó állkapcsod szinte taktusban mozog, kísérve minden szavadat és a szóvita hevében ráútsz öklöddel az asztalra.

Koponyája és agyveleje dacára mindezekről semmit sem tud az orsóhal.

Szájában nincs állkapocs, valamiféle tagoknak leggyaralóbb kezdete sem mutatkozik nála.

A czápa az első gerinczes, melyhez ezekben a dolgokban hasonlítasz.

Ósidőktől ismert, vad rablója ma is a tengernek. Midőn az ember először tengerre szállott, akkor ismerkedett meg a rettenetes czápával is. Hol egy hajós a tengerbe esett, ott nyomban rárohant egy-egy ilyen szörny és rettenetes fogaival szétdarabolta. Emberevő-czápának nevezték el; rémszó mindazoknak, kik a tengert ismerték. Pedig más jelenség is köti össze e két szót: ember és czápa.

Képzeld el piros ajkaidat, melyek mögül fehér fogaid ki-kieszilognak és képzelj hozzá böles szavakat — és egy czápa torkát... Minő ellentét! És mégis éppen ehhez vagy hasonló. A czápanál látjuk először a felső és alsó állkapcsot. Eddig a száj egy nyílás volt csupán, most már a belső részek fejlettségével ez a nyílás is szájjá vagy torokká alakult, a mint éppen nevezni akarod. De

még egyebben is találsz hasonlatosságot a czápával.

Mi adja meg az emberi testnek tökéletes harmoniáját? Képzletben vágd el az emberi törzstől a végtagokat: kezet, lábat. Nemde formátlan tömeggé zsugorodol össze? S bár arczod a homlokkal és szemekkel elárulná a szellem erejét, mégis minő szánandó volna minden mozgásod —

a földön esúsznál, szellemarczoddal a föld felé fordulva.

A tagok tettek csak azzá, a mi vagy: a föld urává.

És csodálatos! Még ezek a karok és lábak is a czápára emlékeztetnek. Csak sejtelmesen, más elemhez alkalmazva, de megvannak nála.

A hal teste is hosszúkás cső, akár a nyűé, de a hátgerincz első nyomával, míg a czápánál már formát ölt. Beállott a különféle szerveknek páros szükséglete: a két szemem, két fülön kívül, szintén kétoldalt a mozgásra szükséges tagok. Négy végtag — nálad a karok és lábak — a czápánál az életviszonyokhoz alkalmazva: az uszonyok. A mi nála evezőül szolgál, az a szárazföldi állatnál mint valami kerék, úgy működnek. Szárazföld! Ime ez is új szó. Honnan e fogalom?

Mindezen, a mi hal, a czápánál kezdődik: a tok, a harcra, a csuka stb., de a czápa rendszerén túl valamivel, ott, hol a tok kezdődik, van egy külön kis szöglet, melyben újabb hasonlatosságot találász.

(Folyt. köv.)

VÁROS A LEVEGŐBEN.

Irta Verne Gyula. Fordította Zsigány Árpád. 2

A három európai elbeszélgetett vacsora után. Mivel útjuk nagyobbik és veszedelmesebb felét már megtették, s közeledtek Libreville felé, természetesen, hogy jó kedvük is volt, — különösen Urdaxnak, a ki már előre számítgatta a nagy nyereséget és legjobban sietett.

— Innentől kezdve — mondta a portugál — délnyugatnak kell tartanunk.

— Ha másért nem, már csak azért is, — helyeselte John Cort — mert láttam, hogy a déli szemhatárt roppant erdőség zárja el, a melynek se vége, se hossza.

— Úgy van, — felelte a portugál — ezt meg kell kerülnünk, még pedig nyugat felé . . .

— Hátha keresztül vágnánk rajta? — kérdezte Max Huber.

— Két héttel megrövidíthetnők az útunkat, — mondta Urdax — de hát ez lehetetlen. Mert az a rengeteg járhatatlan.

— Ugyan, ugyan! — tamaskodott a franczia.

— Lehet, hogy gyalogszerrel keresztül mehetnénk rajta, — szolt ismét Urdax — ámbár ez sem bizonyos, mert még senki sem járt benne. De kocsival és podgyászszal . . . szó sincs róla!

— Azt mondja, Urdax, hogy még senki sem járt benne?

— Lehet, hogy megkísérették, Max úr . . . de hogy sikerült volna, arról nem tudok. Legalább sem Kamerunban, sem Kongóban senki sem merne rá vállalkozni. Hisz esztelenség volna neki

vágni, mikor sem út, sem ösvény nincs benne! Sőt talán még fejszével sem igen lehetne utat vágni a vadon bozótban.

— Ej, ön túloz, Urdax! — szolt Max Huber kételkedve.

— Akár túloz, akár nem: *ne törődjünk ezzel a rengeteggel!* — mondta John Cort. — Én szivesebben megkerülöm, minthogy keresztül menjek rajta.

— S arra sem kíváncsi, hogy mit talál benne?

— Ugyan mit találhatnék, Max? . . . Talán bizony elbűvölt országokat, tündérpalotákat, valami eldorádót, ötlábú ragadozókat, vagy háromlábú embereket? . . .

— Miért ne, John? . . . De meg kellene nézni!

— Mivel azonban Urdaxnak ez eszébe sem jut . . .

— Nem ám! — szolt közbe a portugál — mert bemenni talán könnyű lenne, de megeshetnék, hogy nem tudnánk többé kijönni.

— Akkor hát, kedves Max, — tréfált az amerikai — menjünk aludni, s álmában, nem bánom, kutassa át azt a rengeteget . . . ámbár talán még így sem tanácsos vállalkozni rá.

— Korán nevet még, John! — felelte a franczia — az nevet legjobban, a ki utoljára nevet . . . Különben magam is azt mondom, hogy legokosabb lesz, ha most csakugyan aludni megyünk.

Valóban ez is volt a legokosabb; s miután Llanga kihozta a kocsiból a takarókat, a két jó barát leheveredett a tamarindok alá és jól beburkolózott, Llanga pedig, mint a hűséges eb, lábukhoz feküdt.

Urdax és Khamis lefekvés előtt még egyszer körüljárták a karavánt, meggyőződtek, hogy minden rendben van, s aztán ők is visszamentek a tamarindok alá.

Nemsokára az egész tábor aludt, s talán az ágyúlövés sem ébresztette volna föl az elcsigázott karavánt . . . Elaludtak az örök is, a mi nem volt csoda a fárasztó, tikkasztó nap után, s tíz óra után már egy lélek sem volt ébren . . . Nem volt tehát senki, a ki megláthatta volna azt a gyanús fényt, mely ide-oda mozgott a rengeteg szélén.

II.

A bolygó tüzek.

A domb, melynek aljában a karaván aludt, körülbelül két kilométernyire lehetett a rengeteg szélétől, a hol a bolygó tüzek mozogtak. Vagy egy tuezat ily bolygó tüzet lehetett volna megolvasni, s valószínű volt, hogy valamely nomád, benszülött törzs ütött táborát az erdő szélén . . . De akkor miért mozogtak ezek a tüzek? . . . Hol itt, hol ott villantak föl, s körülbelül száz ölnyi területen mozogtak ide s tova.

Bizonyos azonban, hogy a vadak, ha csakugyan azok voltak, egyelőre semmit sem tettek az alvó karaván megtámadására, s viszont a karavánból sem vette őket észre senki. Szerencsére Llanga úgy féltizenegy tájban fölébredt. A fiú megfordult

fejtében, s a mint félálmában a szeme kinyílt, az egyik bolygó tüznek a világa éppen belesütött. Ettől rögtön fölébredt, s megdöbbenve dörzsölte a szeméit.

Semmi kétség! a mit látott, valóban tűz volt!

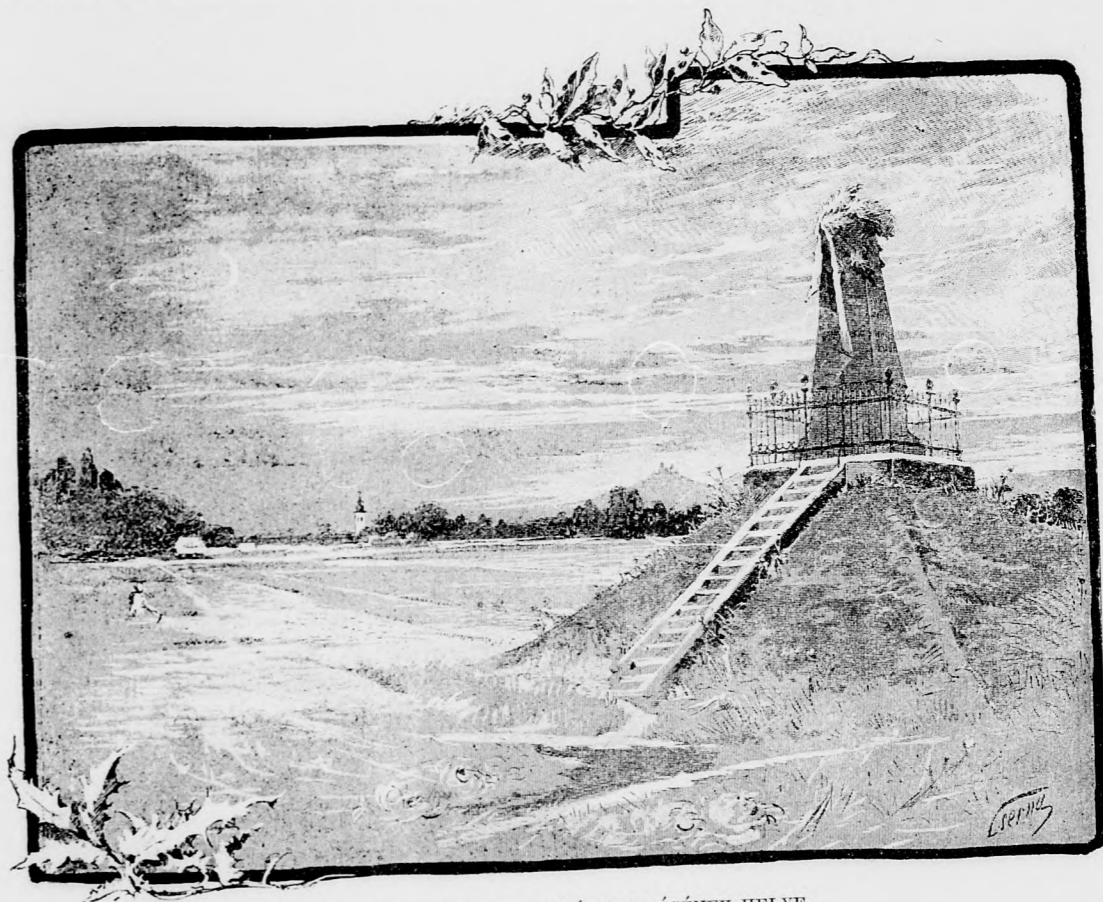
Az első pillanatban nagyon megijedt, mert azt hitte, hogy ezt a tüzet csak a nomád szerencsének gyűjthették. S félelme nem is volt indokolatlan, mert az Ubanginak ezen a tájékán gyakran megfordulnak a kóbor, fosztogató szerencsen-bandák.

Llanga nem akarta felkelteni Max Hubert és John Cortot, hanem nesztelenül oda mászott a

mindnyájan érezték, hogy Llanga nélkül talán roppant veszedelem érte volna az egész tábor.

Max Huber és John Cort, meg Urdax és Khamis már együtt voltak és tanácskoztak. Az idő féltizenegyre járhatott. A felhős, sötét, csillagtalan éjszakában húsz lépésnyire sem lehetett látni, csak dél felé villantak föl ezek a különös, érthetetlen bolygó tüzek, melyekből most már vagy ötvenet számlálhattak meg.

— Azok ott vadak, — mondta Urdax — valószínűleg budzsók, a kik gyakran bejárják az Ubangi meg a Kongó partjait.

AZ ARADI VÉRTANUK KIVÉGEZTETÉSÉNEK HELYE.

vezetőhöz, gyöngéden fölrázta, s mikor Khamis fölült, némán az imbolygó tüzekre mutatott.

A foreloper pár pillanatig a mozgó fényre nézett, s aztán hevesen rákiáltott a portugálra:

— Urdax!

— Mi az, Khamis? — kiáltott a portugál nagyot horkantva, s legott talpra ugrott.

— Nézzen oda!

S karját kinyújtva az erdő szegélye fölé mutatott.

— Talpra! — ordította a portugál torkaszakadtából.

Pár másodperc múlva úgy nyüzsgött a karaván, mint a megbolygatott méhkas. Mindnyájan megdöbbenve bámultak a különös tüzekre, s

— Annyi bizonyos, hogy ezek a lángok nem maguktól gyúltak ki — jegyezte meg Khamis.

— De hol vannak, a kik meggyújtották? — kérdezte Max Huber. — Én nem látok senkit és semmit; s ha ezek a tüzek égő fákyák, látnunk kellene azok alakját is, kik ide-oda hordozzák.

— Csak azért nem látjuk, — felelte Khamis — mert az erdőben, a fák sötét árnyékában mozognak.

— Mi az ön véleménye? — kérdezte John Cort Urdaxtól.

— Az, hogy a vadak rajtunk ütnek, s készülődnünk kell a védelemre.

— De miért nem ütöttek rajtunk eddig, és észrevétlenül? . . . Miért fődözik föl ittletüket az áruló fákyákkal?

— A feketék nem úgy gondolkoznak, mint a fehérek, — felelte Urdax — s azzal, hogy elárulták ittletüket, éppen nem csökkentik a veszedelmet, a melyben forgunk.

A portugálnak igaza volt, s ezt mindnyájan átlátták; készülődtek tehát a harcra, az utolsó csöpp vérig. Mert az Ubangi-melléki vad törzsek nem kérnek, de nem is adnak kegyelmet. Kegyetlenségük szinte hihetetlen, s az alföld belseje felé csupa emberevő törzsek laknak. A misszionárius atyák tudják is ezt, de azért bátran indulnak szent munkájukra és Isten nevében a halállal is dacolnak, csak hogy megtéríthessék e fenevadakat. Ez a legtalálóbb elnevezés: fenevadak; mert valóban emberarcú vadállatok ezek a négerék az egyenlítői Afrikában, a hol a gyöngeség bűn, s az erő minden!

E vadak közt még mindig szokásos az emberáldozat. A rabszolgákat lemészárolják gazdáik sírján, a tíz és tizenhat év közt levő foglyokat fölfalják, s egyes törzsfőnökök egész életükben sem esznek másféle húst. E mellett tolvajok és rablók is. Meglesik a karavánokat, leölik az egész társaságot, s aztán mindenüket elrabolják. Nem félnek a puskától, mert ha nincs is oly gyilkos fegyverük, mint az európaiaknak, a számuk mindig túlnyomó, s ezer meg ezer fekete ördög mégis csak diadalmaskodik az alig száz főnyi karavánokon.

(Folyt. köv.)

A TERMÉSZET CSODÁI.

Csodálatos halak.

A halak közül a legkülönösebbek egyike a *puskázó hal*, mely zsákmányát éppen úgy lövi le, mint a legügyesebb vadász.

Ez a legfeljebb 20 centiméternyi nagyságú halacska az indiai tengerben s néhány délkeleti ázsiai folyóban él. Külsőjén semmi feltűnőbb nincs, mint igen nagy szemű és hegyesen kicsücsösödő szája.

Hanem mindeniknek meg van a maga jelentősége: nagy szemű arra való, hogy azokkal idejében észre vegye a víz alól is az ide-oda szállongó lepkéket, szitakötőket, legyeket, szunyogokat s egyéb rovarokat, az a csücsös szája pedig neki a puskája, a melyért bár sem vadászati, sem fegyveradó nem fizet, mégis ügyesebben lövi le a repkedő rovarokat, mint sok vadász a vadruczáat, vagy szalonkát.

Nem puskaporral és söréttel lő, hanem vízzel, de lövését soha nem téveszti s a szájából kilövelt vízszugár éppen elég arra, hogy a repülő rovar eláztassa s a vízbe lecsapja, midőn a kis halnak menten gyomrába kerül.

Étkes kis portéka ez a halacska nagyon, minél fogva ideje nagy részét leskelődéssel, vadászgatással tölti.

Szép csendesen meghúzódik közel a víz színe alatt s nagy szeművel gondosan vigyáz mindenfelé, vajjon merről repül valami neki kedves

falat. Végre aztán nagy vigán arra felé szálldogál valami szitakötő. A kis hal pontosan kiszámítja már távolból, hogy a szitakötő éppen alkalmas irányban jön-e s elég alacsonyon húz-e el a víz színe felett, tehát érdemes lesz-e még röptében megkoczkáztatni rá egy lövést?

Ha igen, akkor a kellő pillanatban kiüti a kis hal fejét a vízből s úgy lelövi vízszugárral a boldogtalan szitakötőt, hogy mire az észre veszi magát, már akkor menthetetlenül a kis vadász gyomrába került.

Ha azonban magasan, vagy nem kellő irányban szálldogál a zsákmány, akkor egyelőre nem vesztegeti rá a halacska a töltést, csak figyelemmel kíséri, hogy ugyan lesz-e valahova és ha igen: hova.

A mint aztán látja, hogy a rovar csakugyan leszállott valami vízi növényre és pedig nem is magasan, akkor szépen oda úszik s úgy puskázza le a pecsenyének valót.

Célzása valóban nagyszerű. Úgy irányozza a vízszugarat, hogy annak cseppjei ne alólról ériék a rovar, hanem felülről hulljanak rá, mert így biztosabban átázik s a rá eső víz is húzza lefelé a veszedelembé, falánk kis vadászának telhetetlen torkába.

Ezen vadászati ügyességeért aztán az ottankörüli lakosok házi állatként is tartják ezt a halacska, éppen úgy, mint mi a kis aranyhalakat. A fogságban sem felejtí mesterségét, sem kedvét a vadászathoz el nem veszti, sőt szorgalmasan működik ott is, fáradhatatlanul lesi a szállongó legyeket, szunyogokat s jaj annak, a melyik az ő vízi tanyájához közel talál vetődni, a hol abban a szempillantásban lepuskázza. Sőt annyira megszelidül, hogy ha az ember valami tárggyal közeledik hozzá, a melyre éppen valami légy szállott: azt is minden habozás nélkül lelövi onnan. És ezen ügyeskedésével rendkívül kedves mulatságot szerez gazdájának.

Most már hoztak néhány példányt Európába is s nem lehetetlen, hogy majd itt is sikerülni fog e rendkívül érdekes halacska meghonosítani.

Csodálatos az életmódja az *iszapi halnak* is, mely nem vadászati tehetsége, hanem más egyéb sajátja által tűnik ki, a mi azonban nem kevésbé bámulatra méltó.

Ez a hal ugyanis, mely Afrika lakója, azzal tűnik ki, hogy szükség esetén nyári álomra vonul s ott alszik mozdulatlanul hónapokon keresztül, abban a gömbölyű fészkekben, melyet e célra magának a földbe készített.

A külseje ennek a sajátja halmak sokban hasonlít a mi csikunkéhoz, csak hogy négy szarv formájú uszonya van, a melyeket nemcsak úzásra, hanem a földön való csúszkálásra is használ. Különös ezen halmál, hogy nemcsak kopolytája van, hanem tüdeje is, miért aztán a szárazon is huzamosabban képes élni, sőt jobban is szeret tüdejével lélekezni, mert az a szokása, hogy mikor a víz fenekén tanyázik is, minden 10—15 perczen feljön a víz színére, kiüti egy

kicsit fejét a vízből, tele szivja tüdejét levegővel s úgy megy aztán megint vissza a fenékre, hogy vadászatait tovább folytathassa.

Különben éjjeli állat, ekkor szedi össze táplálékát, a mi halakból, békákból s egyéb vízi állatokból áll. Veszedelmes, falánk rablók s maguknál jóval nagyobbakat is megtámadnak. De egymással is folyton háborúskodásban állanak s éles fogaikkal ugyancsak hatalmas sebeket ejtenek rokonaikon.

Különös, hogy mikép bának el zsákmányával.

A mint észre veszi a fenékről, hogy a vízben valami gondatlan béka, avagy hal kényelmesen úszik, óvatosan alá kerül, éles fogaival hirtelen kiszakít egy jó falatot az áldozat alsó részéből, azzal szépen vissza úszik az iszapba, iszonyúan megsebesített áldozatával sem törődve tovább.

A mi azonban legkülönösebb ennél a halmál, az most következik.

Mivel hazájában, a forró Afrikában, azok a vizek hol ez a hal él, nyáron rendszerint ki szoktak száradni, a következő dolgot csinálja. A mint a víz kiszárad, fél méternyi mélységre beássá magát a még akkor lágy fenékre s a mint kellő mélységre jutott, karikába össze göngyöltíven magát, addig sűrög-forog, míg egy kis takaros barlangot nem készített magának. Ekkor aztán szépen elhelyezkedik, még pedig, a mint képünkön látható úgy, hogy a feje éppen a csatorna irányába essék, a melyen keresztül ide lefúrta magát. Azért fekszik pedig így, hogy lélegzetet bírjon venni. Hogy azonban a nyitott csatornától holmi moszat egykönnyen a szájára ne hulljon, a farka hegyét mindig jóval feljebb nyújtja, hogy ez védelmül szolgáljon.

Mikor teljes meglegedésére ehelyezkedett s készen van minden a bekövetkezendő hosszalvásra, akkor a bőrén levő számos mirigy elkezd erősen izzadni s valami ragadós folyadékot választanak, a mely az egész testet egyenletesen ellepi s csakhamar barnaszínű, kemény pánczéllá szárad. Ezen nem rothadó és vízhatlan burokban aztán hónapokig nyugton heverészhethet, mert sem a nyirkosság, sem holmi férgek nem árthatnak neki.

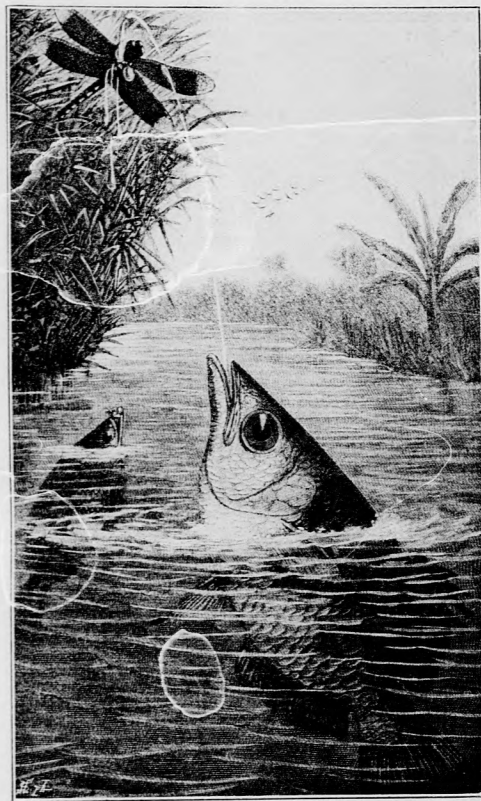
Ez a kemény burok azonban szabadon hagyja a szájnilyást, vagy legalább mindig marad ott egy kis tölcserforma lyuk, a melyen át a lélekzés lehet.

Ezen állapotban, alvásba merülve maradnak aztán ezek a halak, az egész nyári száraz időszak alatt, úgy 6—8 hónapig, mozdulatlanul. Tehát mint némely emlős állat téli álmat alszik, addig ez a hal nyári álomra szenderül.

Mikor aztán ismét bekövetkezik az esős évszak s megtelnek a száraz medrek vízzel, a víz természetesen a halhoz is leömlik a kis csatornán keresztül. A kemény pánczél aztán leázik, a hal felébred, kimászik barlangjából s folytatja rabló életmódját ismét ott, a hol a szárazság beálltakor elhagyta.

Különben nem kell gondolni, hogy az iszapi hal mindenesetre nyári álomra adja fejét. Nem biz ő. Csak a szükség kényszeríti erre, míg ha elegendő vize van, akkor észébe se jut, hogy a földbe ássa magát, hanem folytatja vadászatait télen-nyáron zavartalanul.

Mikor azonban veszi észre, hogy több kettőnél s aggasztólag kezd a víz apadni, akkor nagy buzgósággal neki adja magát az evésnek s csakhamar hatalmasan meg is hizik. Mindig igen kövéren vonul nyári álomra s ebből a felesleges kövérségből táplálkozik aztán a hosszas heverés idején.

FECSKENDŐ HAL.

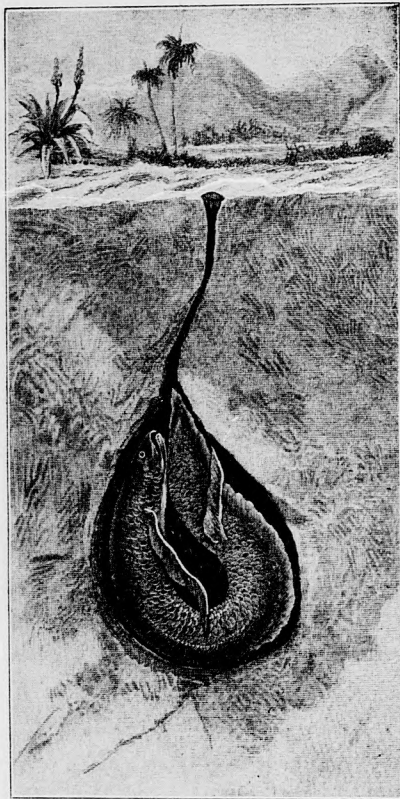
Hanem hát ezt a szokását a szerencsének is nagyon jól ismerik s mivel e halmál kitűnő húsa van, a kiszáradt vízmedreket szorgalmasan átkutatják s a hol a hal fészket felfedezik, bizony kiássák ő kelmét s annak rendje és módja szerint megsemegezik.

Sajátságos, hogy mikor így az alvó halat kibúzzák a fészkből, morgó, mérges hangot ad, mintha tiltakoznék a háborgatás ellen.

Külsejére nézve meglehetősen hasonlít ehhez a halhoz a *Clarias*, mely rendszeren fél méter hosszú, de méteresre is megnő. Különös tulajdonsága, hogy napokig el tud a vizen kívül élni, ha pedig a halász kifogja, hangosan morog, vagy pedig úgy nyivákol, mint a mérges macska.

Nagyon feltűnő tulajdonsággal bír a *Chromis*

nevű hal is, mely némileg a mi potykáinkhoz hasonló. Csodálatos a szaporodási módja. A nőstény ugyanis vagy 200 szem ikrát tojik az iszapba vájt gödröskébe, a hím pedig felkeresi az ikrát, szemenként szájába szedegeti s egymásmellé szépen odaragasztgatja nyálával a szájaüregébe. Itt az ikra nemsokára kikel, de az apró halak nem hagyják el az apai száját, hanem mindaddig benne maradnak, míg csak annyira meg nem erősödnek, hogy már a maguk erejéből is megélhetnek. Ezek az apró halacska gyönyörű ezüst színűek s ha az öreg halat kifogják, az rögtön ki-

AZ ISZAPI HAL NYÁRI ÁLMÁBAN.

hullatja a szájából az apróságokat, a mi aztán igen meglepő látványt nyújt, mert éppen úgy tesz, mintha a hal ezüst cseppecskéket hányna ki magából.

Ez az utóbb említett két hal különben a Genezáreth tavában él, s egyebek közt az apostolok is ilyenekre halásztak.

A legkülönösebb teremtmények közé tartozik a Tasmania vizeiben élő *Geótria* is. Nem nagy hal ez, legfeljebb két arasznyira nő meg; színe egészen fekete, alakja igen sajátos. Vastag kör alakú szája van, mely köröskörül apró horgoskákkal vagy villácskákkal van fegyverezve, a torka táján pedig öblös-zacskó nyúlik lefelé. Az egyik oldalán a nyak táján hét szemforma nyílást látunk, a melyek azonban nem szemek,

hanem a kopolytút helyettesítik s ezek segítségével lélezkik a hal. A húsa igen jó ízű lévén, nagy szorgalommal halászszaák, minek következtében már nagyon ritkává lett.

De lássuk, hogy mire való ez a különös szája és zacskója?

Ez a hal főképp a más halak s egyéb vízi állatok véréből táplálkozik, olyanformán pedig, hogy megrohanja azokat, bármilyen nagyok is, horgos szájával erősen rátapad az áldozat testére s kiszívja annak a vért, még pedig egyelőre nem is nyeli el, hanem a zacskójába gyűjti, a mely mikor egészen megtelt elereszti zsákmányát s félrevonul valami csöndes helyre s ott emészti aztán meg kényelmesen a vért, a mit zacskójába gyűjtött.

Szájában, valamint egész testében is rendkívüli erő rejlik s a mibe egyszer belekapaszkodott, az ugyan le nem tudja rázni magáról, míg csak a torkos zsvány zacskója meg nem telt. Arra pedig mindig van gondolja, hogy a megtámadott állat testének mindig olyan részére kapaszkodjék, a hol az nem árthat neki.

Különben meglehetősen gyenge uszó s uszálni csak áldozatára tapadva szeret; az ijedtében, fájdalmában kétszeres erővel halad, a rabló pedig éppen csak kormányozgat a farkával. Tehát nem elég hogy a másik vizilakó vért kiszívja, egyszerűs mind még mint ingyenes utas, szállíttatja is amazzal magát.

Méltán a csodálatos halak közé sorozhatjuk a kis *Tuskés pikót* is, mely meg arról nevezetes, hogy fészket rak az ivadéka számára.

Csöpp kis jószág ez a halacska, mindössze 5–6 centiméter hosszúságú s Európa számos folyójában tartózkodik.

A csinos fészket a víz fenekén a hím építi fűszálakból, körülbelül olyanforma nagyságúra, mint egy jókora dió. Mikor aztán az ivás ideje elérkezik, akkor a hímecske vadászatot tart a környéken úszkáló nőstényekre s ha egyet-egyet felfedezett, részint mindenféle kedveskedéssel, hizelgéssel, részint kényszerít is oda édesgeti, oda tereli azt a fészkekhez, hogy ikráját abba rakja bele. Mikor ez megtörtént, akkor a hím rábócsátja tejét az ikrára s megtermékenyíti azt.

Azután keres másik nőstényt s azzal is hasonlóképen bánik. És így tovább, míg csak meg nem elégtli.

Ettől fogva aztán rendkívüli éberséggel s féltékenyen őrzi a kis fészket, körülbelül egy hónapig, mi alatt el nem mozdulna onnan a viláért sem.

S nem is tanácsos akkor még a nagy hálnak sem ottan körül kószálni, mert a kis ör roppant mérgeesen tüstént ráront s tuskés hátuszóival elkergeti a tolakódókat. Sőt még saját nőstényeit sem ereszti többé oda, elzavarja ezeket is irgalom nélkül, pedig a mint a vizsgálók észlelték, a nőstények — miért, miért nem? — nagyon szeretnének a fészkecskébe bekukkantani s meg is kísértik ezt többször, de hiába, a mérges kis hím mindig résen áll s nem enged. *Szivos Béla.*

KÉT DIÁK LEVELEZÉSE.

Budapest, szeptember 10.

Kedves Barátom,

kellemesen lepett meg a levél, melyet küldöttél. Eleinte nem is gondoltam, hogy ki írhatja, mert megbocsáss, nem hittem, hogy ígéretedet beváltsd. Az emberek udvariasságból — főleg utazás közben szerzett ismerőseiknek — számos ígéretet tesznek, a melyeknek megtartása általában nem kötelező.

Hogy te engem tegezel, azt én egészen természetesnek tartom, s én téged sokkal többre becsülök, mint magamat; te tudsz önfeláldozó jó barát lenni, én aligha tudnék. Különbözn meg lehet, hogy tudnék, de eddig még nem tapasztaltam.

Biztosítalak téged, hogy ha olyan két erős lábam volna, mint neked van, én is kikacagnék minden biciklistát, s ha olyan jó mamám volna, mint neked — nem törödném semmiféle rokonnal, még a kínai császárral sem, kiról a minap olvastam a lapokban, hogy egy cseppet sem érezi jól magát. A keményített ing sem a legkényelmesebb, jobb a puha battiszt — gyűlölök minden vizített a kemény ing miatt.

Hogy az iskolában mi a hír — azt nem tudom, mert a nevelőm azt a hirt hozta, hogy csak a hónap közepén nyitják meg az évet. A kollégák — mi így szoktuk nevezni az osztálytársakat — még nincsenek is mind Pesten, kivéve azokat, a kiknek az érettségi bizonyítványukon valami folytonossági hiány esett júniusban. Ezek éppen most izzadnak. Van köztük két jó barátom: a *bankár* és a *báró*. A bankár nem bankár, csak fia egy bankárnak, a báró sem báró, csak a mamája baronessz, különben eredeti fiúk. A múlt télen sokat báloztunk hárman, s ők meg is adták az árát. Egyiknek Horatius törte ki a nyakát, a másik az *ingá*-ba botlott bele, a mely addig lengett, míg a báró feje belészédült és — elhasalt. Mindakettőtől jogász lesz, s kitünően tudnak billiárdozni.

Pompásan mulattam az öreg professzorod megnyitó beszédén. Én nem emlékszem, hogy hasonló hallottam volna itt Pesten. A mi professzoraink nagyon udvariasak és önznek minket, de szinte kedvem volna a ti öreg Bagótokat (így hívják?) megismerni.

Ha az a Székely úrfi beléd akar kötni, üsd nyakon és várd el a segédeit. Ne engedd, hogy veled paczkázzanak. Sok a krakéler, ott nálatok talán kevesebb van, de itt nálunk egész esomó terem.

Az éljenzés nálunk bevett szokás, sőt előfordul az is, hogy egyik-másik professzort a folyosón leabczugoljuk. Ehhez persze kell egy kis bátorság.

Hogy az önképzőköri heccz mikor kezdődik nálunk, azzal nem törődöm. Vasárnap délelőtt szokták az üléseket tartani. Jobb akkor a Dunaparton sétálni, mint a fád értekezéseket végig-ásítani, még ha valami sületlen verset olvasnak fel, az ember legalább nagyokat kaczag. Megfizetem a tagsági díjat, s ezzel vége az önképzésnek. Ha valami ünnepélyt arranzsiroznak, akkor úgyis

előránt a professzor rendezőnek, mert frakkom van, a frakké az érdem, nem az enyém.

Az idén megteszem hecczből, hogy a nevelőmmel iratok egy verset, s azt beadom, ha lerántják, őt mossák meg nem engemet. A Karthauzit nem tudtam végig olvasni, nem nekem való. Inkább szeretem a franczia sikkos regényeket, azok mulatságosabbak. Fordításban nem érnek semmit, de eredetiben kitünőek.

Nem is érek rá, hogy sokat olvassak. Ott van a napilap, iskolába menet veszek egy krajczáros újságot, abba is belenézek, aztán járok vivó-óraba, jön a franczia tanár, este a színház, mert a papának páholya van az Operában.

Kedves tőled, hogy reám szeretettel gondolsz. Igazán csak a vidéken vannak emberek, kikben érzélem van, kicsit érzékenykedés, — megvalom — de az is többet ér, mint a rideg közönyösség. A kollégáim között sok a gazdag fiú, ha ugyan gazdagság a ruha, keztyű, cigaretta, sétatbot, sonkás zsemlye s más efféle ostobaság.

Talán jobb volna, ha be is fejezném ezt a fir-kát, mert csak untatlak téged. Az egész világ unalmas, de legunalmasabb a tisztelt nevelő úr, a ki kétségbeejtő pontossággal jön órákat tartani. A másik vidámabb passas volt, mert csak félóráig tanított — s az elégséges mégis kijutott az év végén.

Az ember, ha okos, csak annyit tanul, hogy meg ne bukják. Ezért te megmosod a fejemet, de csak kimondom. A papa állítólag minden osztályon csakhogy keresztül úszott, mégis nagy úr. Ergo belőlem is — lehet nagy úr.

A korrepetitor ő nagysága kopogtat. Isten veled. Írj minél előbb, mert te igen fess leveleket tudsz írni. Ölel *Atadár.*

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Önképzőköri tudósítás. A szegedi kegyesrendi főgimnázium önképzőköre szeptember 22-dikén alakult meg Szinger Kornél tanár vezetése alatt. Elnök lett ifj. Nagy István, főjegyző Venetianer Frigyes, pénztáros Juhász István, főkönyvtáros id. Nagy István VIII. o. tan., titkárok Putics Dezső és Thomay Béla VII. o. tan., alkönyvtáros Jung Mátyás VII. o. t. — *A selmecbányai ág. ev. lyceum «Petőfi-kör»-e* szeptember 21-dikén alakult meg. Elnök Jankó János, a magyar irodalom tanára, alelnök és titkár Beliczay Zoltán, főjegyző Kürthy István, pénztáros Gyapay József, ellenőr Keviczky Dániel, levéltáros Weisz István VIII. oszt. tanulók, aljegyző Bergfest Árpád VII. o. t. — *A pozsonyi ág. hitv. ev. lyceum önképzőkörének* főjegyzője Rosza Pál VIII. o. t. A pénztárosi és aljegyzői állás függőben van. Jelöltek Farkas Béla és Geiringer Aurél VIII. o. tan. — *A csurgói ev. ref. főgimnázium «Csokonai-önképzőkör»-e* szeptember 14-dikén tartotta alakuló gyűlését. Titkár lett Szeremley Császár Loránd VIII. o. tan., jegyző Fejes László VII. o. t. — *A homonnai kereskedelmi iskola «Trefort-kör»-e* szeptember 13-dikén tartotta alakuló gyűlését. Elnök Engländer Henrik felső oszt. tanuló, jegyző Silber Miksa f. o. t., pénztárnok Schönberger

Dezső f. o. t., könyvtárnok Buchsbaum Mór középső o. t., háznagy Veinberger Mór f. o. t., aljegyző Geiger Ignác k. o. tan., alkönyvtárnok Csiszár B. és Rokosinyi D. — *A lugosi főgimnázium* szeptember 29-dikén egy zártkörű ünnepélyt tartott Tompa Mihály emlékére, melyen a felsőbb osztályú tanulók vettek részt. A másort Tompa költői pályájának ismertetése képezte. — *A pozsonyi állami főreál gyorsíróköre* szeptember 25-dikén tartotta alakuló gyűlését. Ifjúsági elnök Lunzer György, titkár Feiler Sándor, főjegyző Nerodolik Arthur lett. Ellenbírálnak megválasztották Krepelka Ferencz és Sprinzel János VII. o. tanulókat. — *A temesvári róm. kath. főgimnázium* szeptember 23-dikén tartotta Abelsberg József kegyesrendi tanár vezetése mellett alakuló gyűlését a következő eredménnyel: Elnök Török János, titkár Mixich Péter, főjegyző Veterány Győző VIII. o. t. — *A kassai főreáliskola* «Eötvös-önképzőkör»-e szeptember 14-dikén tartotta alakuló gyűlését. Elnök lett Kolba Róbert, főjegyző Dobrovay Dezső VIII. o. t., aljegyző Varga Hugó VII. o. t., főkönyvtáros Ormai Ottó, pénztáros Nagy Kálmán VIII. o. t. — *A kecskeméti kegyesrendi főgimnázium* önképzőköre szeptember 22-dikén tartotta alakuló közgyűlését főlisztelendő Kovács Antal tanár úr vezetése alatt, mely alkalommal az ifjúság tisztviselőiül a következők választották meg: Elnök Sági István, főjegyző Kolozsváry Lajos, főkönyvtáros Orbán Ferencz, pénztáros Pechacsék József VIII. o. tan., jegyző Hajósi Faragó Pál, könyvtáros Kovács Antal és Tóth Kálmán VII. oszt. tan. Az önképzőkör első rendes gyűlését 29-dikén tartotta meg, melyen a megnyitót Sági István elnök mondta s utána Schiff József szavalt.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

A Nagy Képes Világtörténet 134—135-dik füzeté most jelentek meg. Az előbbi füzet II. Pülöp megrázó történetét élénk, meleg színekkel festi, az utóbbi pedig Spanyolországról, a romantika hazájáról szól, az ő csodálatos, dűsgazdag épületeiről, remek képművészeti kincséről.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik, egyetemi tanár, ki egyúttal e kötet írója is. Egy-egy kötet ára díszes félbörkötésben 16 korona; füzetként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

A Magyar Könyvtárnak most megjelent szeptemberi sorozatában a következő eredeti és fordított művek jelentek meg: A 246. szám *Bródy Sándor* nagy regényes színjátékát, a *Hőfőherkő*-t közli, abban az alakban, a melyben a Nemzeti Színház színpadán játszották. A 248. szám *Heltai Jenőnek Gertie és egyéb elbeszélések* cz. novella-gyűjteménye. A 249. szám *Faludi Ferencz*nek, XVIII. századbéli irodalmunk e jelentékeny alakjának, összes verseit teszi hozzáférhetővé. Ehhez a füzethez *Ferenczi Zoltán* írt tartalmas bevezetést és jegyzeteket. A 247. szám *Amerikai elbeszélések* című füzeté *Bret Harte*, *Mark Twain* és *Stockton* egy-egy elbeszéléssel gazdagítja a gyűjteményt, *Szappanos Aladár* fordításában. A 251. szám *Kipling Dsungel Könyve*-nek III. sorozata, képekkel, *Mikes Lajos* fordításában. Végül a 250. szám a *Magyar Könyvtár* magyarázatos képes *Petőfi*-kiadását folytatja *Barátság és szerelem* I. címmel.

«Történelmi helynevek szótára a földrajzi fekvés meghatározásával» — ez a címe a kis, két ívnyi terjedelmű füzetnek, melyet *Csuday Jenő* dr., egyetemi magán- és budapesti főreáliskolai rendes tanár állított össze, Kohn Simon pedig kiadott. Abc-sorba vannak a történelemben előforduló földrajzi nevek szedve, s mindeniknél megjelölve, hogy az északi szélességnek és keleti hosszúságnak minő foka alatt fekszik. A kis 60 filléres könyvecskének a történelem és földrajz iránt érdeklődő középiskolai tanulók, főleg a felsőbb osztályba járók, jó hasznát vehetik.

FEJTÖRŐ.

Földrajzi kérdés:

Mi a neve a Tiberen átvezető azon hídnak Róma mellett, a hol 312-ben Kr. u. Nagy Konstantin legyőzte Maxentiust?

Történelmi kérdés:

Ki volt azon jeles hadvezér, kire hadserege vezetését bizta V. (Böles) Károly? Kikkel küzdött e hadvezér és mit foglalt vissza?

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 október 13.

22. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Számítási kérdés: 89 korona 64 fillér. Földrajzi kérdés: Jablunkai hágó, 601 m. magas. Történelmi kérdés: Bolívar Simon. Képrejtvény: Hazaszeretet. Helyesen fejtették meg: Géczy Géza, Przybilla Jenő, Gedeon Andor, Zorkóczy Tibor, Prágyik Flóris, Rein Rezső, Emmerling László, Tarján Gyula, Benkő Gyula, Reichsfeld Mór, Szűsz Nándor, Färber József, Persina Károly, Borosnyay Oszkár, Tóth Kálmán, Breuer Ernő, Molnár Aladár, Hevér Ferencz, Hermann István, Szabó Lajos, ifj. Barthonek Károly.

A kitéűzött könyvjutalmat («Fáy András eredeti meséi és aphorizmái», kötve) *Benkő Gyula* budapesti előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Verne Amiens, Franciaország; Somme francia departement (vármegye) egyik területében. — **Gyűjtő.** Az ívet megkaptuk. Igazán szép az eredmény. Szíves buzgóságát és fáradozását köszönjük. Az ingyenpéldányt megindítottuk. — «Hűség mind a síríg». Reméljük, hogy a folytatása is úgy meg fogja hatni. Egyszer könyre fakasztja, máskor megnevettet. Nagy szeretettel írtuk, s örvendünk, hogy hasonló érzelmeket kelt önben is. — **P. A. dr.** (Temesvár.) Szíves üdvözet és köszönet. — **Érdeklődő.** Történelmi ismertetéseket és cikketeket is fogunk némsokára közölni. Mindent elkövetünk, hogy a lap vonzó, tanulságos és változatos legyen. — **G. A.** (Hosszafalu.) Képrejtvényeink bőven vannak, küldjön másfélét. — **Z. M.** (Szombathely.) Hochsinger testvérek, VII. Rózsa-utca 85. szám. — **K. M.** (Szegvár.) Kívánságát nem teljesítjük. — **Sz. Cs. L.** (Csurgó.) Intézkedtünk. — **P. K.** Kóroda Pál írt róla terjedelmesebben. R. Gy. összes költeményei ezímen kérje bármely könyvkereskedésben. Ara — úgy tudjuk — 16 korona díszkötésben. — **Discipulus.** Erőnköz és tehetségünkhez mért munkát vállaljunk csak magunkra. A mit ön akar megcsinálni, oda sok tanulmány, még több tapasztalat és finom ítélőképesség kell.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

HŰSÉGES MIND A SÍRIG.

Mikes Kelemen naplója.

Történelmi elbeszélés. Irta Gaal Mózes.

III.

Kevés tudomány, sok prédikáció, de az sem haszortalan.

Mikes Mihály bátyámuram felpakolta Ferkót, a maga fiát, s engemet az árva rokont, s elvive Kolosvárra, a hol híres iskolája volt a jezsuita-akciónak. A minémű kicsi tudománnyal beérték akkoron az erdélyi nemes urak, bizvást híresnek mondatjuk.

Mert elsőbben is, minden világi tudomány hívságos és nagy mértékben hiányos. Isten előtt pedig a kevés tudományú és nagy buzgóságú emberek a kedvesek.

A jezsuita páterek nagy nyájassággal fogadtak minket, mert Mikes Mihály uramnak igen nagy tekintélye vala, mióta a római katolika valláshoz állta, mert tudnivaló dolog, hogy a jezsuita páterek úgy Erdélyországban valamint Magyarországon is azon fáradoztak, hogy a megtévedt juhokat megtérítsék.

Jámbor ő életük és kiváló ékes szólásuk hathatos példaadásul szolgált arra, hogy megszapordják a római katolika híveknek a száma.

Való igaz, hogy ki a micsodás hitet vall, a szerint boldogul, de ők a pogányok hitén levők sem kárhoztatandók, mivelhogy a setétségben bujdokolnak és tévelyegnek. Isten az ő nagy irlalmasságát megmutatja mindenkinek, a miképpen megmutatta nekem is a kolosvári jezsuita iskolában, mikor a téglaköveken térdepelve buzgón imádkoztam hozzá.

Vala pedig egy hosszú, setét tornác, mely

felül boltozatosan meghajlott, s itt jobbra-balra szentképek a falon. A Sanctus Alojsius a virágszállal a kezében, az oltár előtt térdepelő Ignátius Loyola és Sanctus Antonius a kisdéd Jézussal a karján, és örök tüzek égtek az apró oltárok előtt, a kert felől pedig kerek ablakok, melyeken színes ablaküvegek, itt szűrődött be a világosság.

Mikor ezen a tornáczon végimentem, mindig összeszorult a szívem, s mindig észbe vettem, hogy a mi urunk Idvezitünk járván az életnek tövises útjain, hányszor megszorodék az ő szívében, s mennyit kellett neki az irástudók és főpapok gonoszúsága miatt szenvednie.

Mit tudott akkor a gyermek a földi Golgotháról, mely reánk vár e zarándoklásban?

Hanem az Úrnak, Jézus Krisztusnak örök példája fennragyogott és biztatott és megvigasztalt.

Mi pedig konviktorok ott tanultunk a kőházban, hol alacsony iskola-termek voltak, az ablakokon vasrács, a kertben pedig az almafákon énekeltek a madarak, s benn az iskola-szobában diákszó hirdette, hogy minémű ezifra verseket írtak a pogány poéták, kiket értettünk is, nem is, de azért megtanultuk emberséggel, s ha a reverendissime pater felszólított, elmondottuk kétségbeejtő szaporasággal, s minden szombaton vetélkedtünk egymással: ki tud többet, s kinek kell az első padba ülnie.

Disputáltunk is nagy tüzzel, s ropogtattuk a diák-szót, mint a mogyorót, hanem a fejünkbe az igazi tudásból nem sok repült be, az a kevés is, a mi megragadt, útravaló pogácsának sem volt elég.

Ott voltak a Bethlen-fiúk is, két Ugron és két Apor, a kik nem igen jeleskedtek a disputációkban, de annál inkább kitűntek a labdajátékban.